

13 DAGAR

TOMMY OLSSON

NÄR KULTURELITEN TAR MAKTEN

Innehållsförteckning

FÖRORD

DEL 1: ETT BOLAG I FÖRFALL

KAPITEL 1

KAPITEL 2

KAPITEL 3

KAPITEL 4

KAPITEL 5

KAPITEL 6

KAPITEL 7

KAPITEL 8

DEL 2: KONSTEN ATT FÖROLÄMPA EN FÖRENING

KAPITEL 9

KAPITEL 10

KAPITEL 11

KAPITEL 12

KAPITEL 13

KAPITEL 14

KAPITEL 15

KAPITEL 16

KAPITEL 17

KAPITEL 18

KAPITEL 19

KAPITEL 20

KAPITEL 21

KAPITEL 22

KAPITEL 23

KAPITEL 24

DEL 3: FÖRESTÄLLNINGSGRIST

FÖRORD

Den här boken handlar om en period i Landskronas teaterliv då den styrdes av ett antal kulturgubbar som var övertygade om att dom var de enda som kunde bedöma vad som var bra teater och scenkonst. Med hjälp av manipulation och i vissa fall rena lögner, lyckades dom under många år att få kulturpolitikerna att göra precis som dom ville.

Själv lärde jag känna dem under åren som aktiv i Landskronas teaterliv. Först i styrelsen för Nya Skånska Teatern AB, därefter i styrelsen för Skånska Teatervänner och sedan under tretton år, varav elva som ordförande, i Landskrona Riksteaterförening.

Det är naturligtvis mer än jag som kommit underfund med att teatervärlden är full av besserwissers och kappvändare. Lika roligt, underhållande och engagerande som det kan vara att sitta i publiken på en teaterföreställning, lika omskakande är det att prata med kulturtjänstemän eller deras knähundar i kulturnämnden.

”TYCK VAD DU VILL, BARA DU TYCKER SOM JAG...”

Det skulle inte behövas, men det är nog lika bra att berätta att den här skriften inte är en attack på kulturen. Den handlar i stället om den elit som tycker sig ha rätt att avgöra vad andra människor ska tycka är bra kultur. Av någon anledning får ofta denna elit hållas utan att någon protesterar, vilket kan bero på att det oftast är mycket tröttsamt att diskutera med dem, samtidigt som de sällan lyssnar på andras åsikter.

Skillnaden mellan vanligt folk och kultureliten kan inte beskrivas bättre än vad skådespelaren Benny Haag har gjort:

"Jag kunde aldrig förlika mig med att jag som skådespelare hade större mänskligt värde än en biljettvaktmästare. Jag kunde aldrig förlika mig med att jag tillhörde en elit, en kulturelit som förstod något som det stora flertalet av befolkningen inte hade en aning om. Kultureliten skriver gärna en diktsamling om psykosens irrgångar, men håller däremot aldrig om en 14-årig flicka på en psykiatrisk klinik som försökt ta livet av sig.

Så länge kultureliten anser sig vara lite förmer än dom som sitter på pizzerian i Farsta, så länge kommer kultur anses vara något lite larvigt i dom breda folklagren!"

Att vara inblandad i teaterlivet i Landskrona innebär att alltid ha Skånska Teaterns skugga över sig. Enligt kultureliten finns det nämligen inget som är, har varit, eller kommer att bli, ens i närheten lika bra. Detta må vara sant, men arvet efter Skånska Teatern är inte problemet. Problemet är kommunala kulturnissar som hela tiden trott att dom är kapabla att upprepa Skånskans succé. Förutom att tiden är annorlunda, saknas hos dessa självpåtaga teaterexperter självkritik och förmåga att tänka som sin omgivning: publik, landskronabor, skattebetalare. I Landskrona har kultureliten gått in för att skapa teater för sig själva. Invånarna då? Äsch, vem bryr sig?

Det jag skrivit är underbyggt av protokoll, anteckningar, artiklar, brev, mail och självupplevda händelser. Vissa delar innehåller många siffror i kronor, vilket kan bli tjatigt och kanske bara viktigt för dom som vill veta vad deras skattepengar¹ används till.

Landskrona sommaren 2021

Tommy Olsson

1 De summor som nämns i bokens första del är i penningvärdet år 2000. Vid bokens tillkomst har detta värde enligt SCB ökat med 31,61%. När 4 ,1 miljoner kronor nämns, motsvarar detta belopp alltså cirka 5,4 miljoner år 2021. *Källa: Prisomräknaren scb.se*

DEL 1
ETT BOLAG I FÖRFALL

”De som ska skingra folkhopar skulle kunna utnyttja åtskilliga teaterchefers erfarenheter. De har ju lyckats jaga publiken på flykten.”

Peter Sellers

A black and white photograph of a door with a sign. The sign is rectangular and mounted on the door with four screws. The text on the sign is 'LANDSKRONA TEATER' in a serif font. The door has a classic panel design with a central panel and two side panels. Above the door is a window with a frame.

LANDSKRONA TEATER

KAPITEL 1

I vilket vi stiftar bekantskap med dagdrömmarna

Skånska Teatern har det skrivits så mycket om att jag utgår från att de flesta har hört talas om dem. När de gick i konkurs 1994 bildades ett bolag som döptes till Nya Skånska Teatern AB. Bolaget betraktades nog under det mesta av sin levnadstid som "kommunalt", men sanningen var också att publik- och stödföreningen Skånska Teatervänner - som bildades 1978 - ägde 51% av bolaget. Föreningen hade gjort denna satsning för att hjälpa till att bidra ekonomiskt till verksamheten. Ingen kan påstå att det överhuvudtaget pratades om ägarfördelningen, men efterhand som tiden gick blev det mer och mer uppenbart att detta inte var så populärt varken hos teaterledning eller politiker.

När Nya Skånska Teatern AB bildades skrevs ett avtal med kulturförvaltningen och i det ingick ett handlingsprogram. I avtalet beskrev man att man dels ville göra musikteater i stora och små uppsättningar, dels bilda en folkteater där en professionell ensemble samarbetade med amatörer.

1999 träffade jag Birgitta Persson, ledamot i kommunfullmäktige och sittande i styrelsen för Nya Skånska Teatern AB. Bakgrunden till teaterbolaget var inget jag kände till då, men Birgitta undrade i alla fall om jag kunde tänka mig att ta ett ideellt uppdrag i styrelsen. Hon visste att jag arbetade med reklam- och marknadsföring och att jag under många år arbetat ideellt inom bland annat idrotten.

Jag tyckte det lät intressant och utan att egentligen tänka igenom det så noga, svarade jag ja.

EN FÖRSTA "RAPPORT"

Inför bolagsstämman år 2000 fick vi som var påtänkta till styrelsen, en muntlig (!) genomgång av bolagets finanser och upplystes om att det fanns ett "plus i kassan". Några skriftliga ekonomiska redovisningar förekom varken då eller senare, men enligt uppgift hade bolaget "mycket bra betalningsförmåga" och ett överskott/vinst om 176 000 kronor för 1999.

I likviditetsbudgeten - vilken användes som ekonomisk "rapport" till styrelsen - fanns vid det här tillfället siffran 1.173 024 kronor antecknad i kolumnen för likvida medel. Detta kan bara tolkas som att ett eller flera större bidrag skulle utbetalas strax innan bolagsstämman i april.

FÖRSTA STYRELSESAMMANTRÄDET

Första sammanträdet blev en märklig tillställning. Den konstnärliga ledaren Bodil Mårtensson hade placerat sin stora svarta hund av okänd ras i en röd soffa intill sammanträdesbordet. Soffan stod ungefär en och en halv meter från min sittplats och även om jag själv aldrig varit rädd för hundar undrade jag varför hunden var med. Det var det nog ingen som visste och det enda jag kunde tänka mig var att den vaktade den dystra stämningen. Antagligen hade den gjort det länge eftersom soffan var olämplig som sittplats på grund av en massiv ansamling av hundhår.

Stämningen i församlingen var mycket dämpad.

Ni vet nog vad jag menar: man kommer in och hälsar med ett glatt "Hej!" och får till svar ett mumlande svar från några stycken i en större samling människor som alla sitter djupt försjunkna i papperna de har framför sig.

När sammanträdet kom i gång diskuterades två kommande föreställningar, *Vildhundarna* och *Vakendrömmare*. Det pratades mest om publiksiffror och intäktsberäkningar och som ny nöjde jag mig med att i början lyssna och studera. Det mesta lät allt annat än positivt.

BYGGFLÄKTAR ÄR VÄL BRA?

Plötsligt fick vi höra att lokalen man skulle spela *Vakendrömmare* i - den gamla magasinsbyggnaden Skonaren i hamnkvarteren - var både kall och dragig och skådespelarna hade berättat att dom frös. VD:n som var Håkan Persson, föreslog att man skulle sätta in stora byggfläktar för att på så sätt även hålla publiken varm. Han visste dock inte vad det skulle kosta.

Här kände jag mig tvungen att fråga varför man inte spelade på teatern, det fanns ju trots allt en färdig lokal? Om frågan möttes med ett overseende småleende eller ett nedlåtande flin ska jag låta vara osagt, men överraskande var det i alla fall.

Så här i efterhand känns det för mig ganska säkert att anledningen till valet av spelplats var att man försökte upprepa Skånska Teaterns succé 1993, med pjäsen *Lida* som spelades i just Skonaren.

Eftersom jag kom från reklam- och marknadsföringsbranschen frågade jag om det fanns någon marknadsplan för föreställningen? Idag vet jag att mina frågor bara irriterade, men i min enfald trodde jag att jag skulle kunna bidra med något.

"Jag tänkte det skulle vara intressant att se vilka marknadsåtgärder som är planerade. Marknadsplanen..."

"Ja, ja, Håkan och Bodil vet *mycket väl* vad en marknadsplan är" avbröt ordförande Hugo Svensson mig med en ton som jag uppfattade som en aning nedsättande. "Dom tar med och presenterar den vid nästa möte".

Det kändes som om jag hade kränkt någon, själv förstod jag inte varför, men mest förvånade såg Håkan Persson och Bodil Mårtensson ut. Någon undrade om man inte kunde hämta den på kontoret så vi kunde se den direkt? Nej, det fanns det inte tid till, menade ordföranden.

Jag förstod direkt att dom inte *hade* någon marknadsplan eller kanske ens visste vad det var. Varför Hugo Svensson som ordförande bröt in och försvarade den konstnärlige ledaren och framförallt VD:n, hade jag ingen aning om. Det var lätt att uppfatta det som om det var pinsamt att avslöja okunskapen hos ledningen.

PLUS ELLER MINUS?

Vid nästa styrelsesammanträde den 16 maj, rapporterade VD om ett fel i räkenskaperna. I föregående likviditetsrapport hade en kostnad på 100 000 presenterats som en intäkt och felet innebar att likviditeten i verkligheten nu var 200 000 lägre. Vad kostnaden bestod av nämndes inte.

VD:n förklarade att detta inte var några problem, eftersom man redan tagit fram en "kraftfull åtgärdsplan". Denna plan bestod av att man helt enkelt minskade produktionskostnaderna för *Vakendrömmare*, men på vilket sätt förklarades inte. Samtidigt tänkte man öka intäkterna genom att göra om produktionen av *Vildhundarna* till en turnéversion. Man visste med säkerhet att det fanns ett stort intresse från skolorna utanför Landskrona.

Ytterligare intäkter skulle komma in genom att Julcabarén skulle få ett utökat antal föreställningar. Samtidigt hade man också påbörjat framtagningen av VIP-kort som skulle säljas för 10 000 kronor per styck till företagen. Med detta kort var man garanterad en plats till samtliga föreställningar. Vad som menades med "påbörjats" framkom aldrig och något kort fick vi aldrig se, varken då eller senare.

NAIVA RESONEMANG

Att höra dessa naiva resonemang och se att ingen reagerade, gav mig gåshud. Hur slarvig får man vara med plus- och minustecken? Här lekte man med siffror som om det inte hade med riktiga pengar att göra. Man ökade eller minskade bara hit eller dit och så, vips! hade man rättat till felet.

Ytterligare en åtgärd hade förresten vidtagits. För att öka effektiviteten rapporterade VD:n att han anställt en försäljare till *Vakendrömmare* och frikopplat ordinarie marknadsförare för att hon enbart skulle kunna ägna sig åt försäljningen av *Vildhundarna*. Detta ökade utgifterna ytterligare och visade sig i efterhand lika verkningslös som de andra åtgärderna.

EKONOMISKT ANSVAR

Här gör vi ett litet instick med några reflektioner.

Att minska kostnaderna är ett beprövat sätt att öka vinsten eller åtminstone minska förlusten. Att öka intäkterna är däremot något som oftast är betydligt svårare och kräver betydligt hårdare jobb.

Men för att förstå hur man tänkte, måste man också känna till att en del av dem som arbetar inom kulturvärlden har en speciell inställning till ekonomiskt ansvar. Många av dessa organisationer och föreningar lever på bidrag vilket gör att respekten för ekonomiskt ansvar riskerar att minska.

Detta gäller så klart inte alla och det kan inte nog påpekas att det inte handlar om bidragens vara eller icke vara. Nya Skånska Teatern AB var dock ett bolag som, förutom att man verkade sakna ekonomisk erfarenhet i ledningen, även hade bidrag i en storleksordning som måste ha bedövat ansvarstänkandet.

Landskrona teater